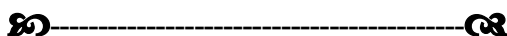

มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการจับกุมบุคคลไว้โดยอำนาจรัฐ ในราชอาณาจักรไทย*

APPROPRIATE LEGAL MEASURES TO ARREST A PERSON BY STATE POWER IN
THE KINGDOM OF THAILAND

พระครูภาวนาโชติคุณ (กุ้ยไ้ ชุตินโร),
ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, วรพจน์ ถนอมกุล
Phrakhr Pavanachotikun (Kuihai Chutintaro),
Pramarnlert Archariyapanyakul, Worapote Thanomkul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail.sathaphorn.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับของศาลและขอบเขตของกระบวนการออกหมายจับตามกฎหมายของราชอาณาจักรไทยและกฎหมายต่างประเทศ 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหน้าที่ของศาลในฐานะเป็นองค์กรตรวจสอบการถ่วงดุลในการออกหมายจับเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางความเป็นไปได้ในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสังเคราะห์ เรียบเรียง นำเสนอผลงานเชิงพรรณนาลงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เป็นเรื่องของผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือบุคคลที่ใกล้ชิดของผู้เสียหายกระทำการดำเนินคดีเอง เป็นในรูปของการแก้แค้นเป็นการส่วนตัวหรือทำสงครามระหว่างกลุ่มชนที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐทำหน้าที่เป็นคนกลางตัดสินความถูกผิดรวมถึงการบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบตามข้อเรียกร้องของผู้เสียหาย 2. การวิเคราะห์ถึงบทบาทการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหน้าที่ของศาล พบว่า เหตุออกหมายจับหรือหมายขังที่เป็นเหตุหลักและเหตุรอง เหตุออกหมายจับหรือเหตุออกหมายขังนั้น มีทั้งเหตุที่เป็นเหตุหลัก และเหตุที่เป็นเหตุรอง 3. อัยการมีบทบาทในสำนวนคดีต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้เสนอสำนวนให้อัยการแล้ว ซึ่งเป็นการล่าช้าเกินไปที่จะ

คุ้มครองประโยชน์ของคู่ความในคดี โดยเฉพาะผู้ต้องหาซึ่งไม่อาจได้รับความยุติธรรมอย่างเต็มที่ ได้ เนื่องจากพยานหลักฐานที่สำคัญในคดีอาจถูกบิดเบือน หรือเสียหาย อันเนื่องมาจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่มีระบบการตรวจสอบ

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย; การจับกุมบุคคล; อำนาจอธิปไตยในราชอาณาจักรไทย

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the court's criteria for issuing arrest warrants and the scope of the process of issuing arrest warrants under the laws of the Kingdom of Thailand and foreign laws; 2. To analyze the role and duty of the court as an auditing organization to check and balance the issuance of arrest warrants for the benefit of the public with maximum efficiency. 3. To suggest possible ways to resolve and improve the law, conducted by the qualitative research method, collected information and data from relevant documents and analyzed data by synthesizing, compiling, presenting descriptive works in accordance with the objectives

The results of the research revealed that: 1. principles of criminal proceedings by victims is a matter of the person who has been damaged or someone close to the victim to carry out the prosecution themselves. It is in the form of private revenge or war between the clans involved. The state acts as an intermediary to determine the right and wrong, including forcing offenders to be held liable according to the claims of the victims. 2. An analysis of the role of officials in discretion in protecting people's rights and liberties and the duties of the court was found that the reason for issuing arrest warrants or detention warrants was the main cause and the secondary cause. Reasons for issuing arrest warrants or detention warrants are both "primary causes" and "secondary causes". 3. The prosecutor plays a role in the case file only when the investigating officer has already presented the case to the prosecutor. which is too late to protect the interests of the parties in the case Especially the accused who cannot be fully justice. This is because important evidence in the case may be distorted or damaged due to the investigation by the investigator without an inspection system.

Keywords: legal measures; arrest of persons; state power in the Kingdom of Thailand

บทนำ

ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของราชอาณาจักรไทยในปัจจุบันถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากในเรื่องของความไม่ยุติธรรม การเลือกปฏิบัติ การดำเนินการล่าช้า ตลอดจนมีการทุจริต แสวงหาผลประโยชน์ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการยุติธรรมในชั้นพนักงานสอบสวน ในชั้นพนักงานอัยการ หรือในชั้นของการพิจารณาตัดสินของศาล มักถูกประชาชนมองว่าขาดความน่าเชื่อถือและขาดความยุติธรรม ตำรวจ พนักงานอัยการ รวมทั้งศาลไม่ใช่ที่พึ่งของประชาชนอย่างแท้จริง แต่เป็นคู่ต่อสู้ทางคดีความหรือเป็นคู่แข่งกับประชาชน เพราะในการดำเนินคดีอาญาของรัฐนั้น รัฐจะมุ่งให้ได้มาซึ่งความจริงโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีมากนักหรือแทบจะไม่คำนึงเลยก็ได้ ดังนั้น เมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจะมีฐานะเสมือนเป็น “กรรมในคดี” มิใช่เป็น “ประธานในคดี” จึงไม่มีสิทธิใดๆ ในการต่อสู้คดีมากนัก อีกทั้งรัฐได้ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเหมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดเสียตั้งแต่ต้น (คณิต ณ นคร, 2551)

การออกคำสั่ง ออกหมายอาญาของศาลเป็น คำสั่งที่เป็นมาตรการ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 24 เป็นอำนาจของผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือผู้พิพากษาคนเดียวโดยที่คำสั่งออกหมายจับ หมายค้น หรือหมายขัง เป็นคำสั่งที่ออกโดยผู้พิพากษาคนเดียวและตามกฎหมาย ใน ปัจจุบันคำร้องขอออกหมายจับพนักงานสอบสวนไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองจากพนักงานอัยการที่จะคอยตรวจสอบให้เกิดความรอบคอบต่อกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น จึงควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในเรื่องนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ซึ่งเป็นหลักประกันในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน และในขณะเดียวกันยังสามารถให้เจ้าพนักงานตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กันไปในลักษณะดุลยภาพและมาตรฐานเดียวกันได้ด้วย (รัชนิกร บุญพิทักษ์, 2547)

การวิจัยนี้เล็งเห็นประเด็นปัญหาที่สำคัญคือปัญหาเรื่อง หมายจับ โดยพิจารณาถึงเหตุผลในการออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของราชอาณาจักรไทย และหลักการออกหมายจับตามกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งพบว่า ในการออกหมายจับนอกจากจะมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดแล้ว ยังต้องประกอบด้วยมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุร้ายประการอื่น แม้ว่าคดีดังกล่าวจะมีอัตราโทษสูงก็ตาม ฉะนั้น หากผู้ต้องหาไม่มีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีแล้ว ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจไม่ออกหมายจับให้พนักงานสอบสวนก็ได้และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปกฎหมาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับของศาลและขอบเขตของกระบวนการออกหมายจับตามกฎหมายของราชอาณาจักรไทยและกฎหมายต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหน้าที่ของศาลในฐานะเป็นองค์กรตรวจสอบการถ่วงดุลในการออกหมายจับเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการความเป็นไปได้ในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนในการออกหมายจับและการเพิกถอนหมายจับที่ใช้ในการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมสำหรับวิถีสังคม จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนให้สอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบันยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเป็นการศึกษาในรูปแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการค้นคว้าหนังสือ บทความวิทยานิพนธ์ทั้งจากภาคภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ วารสารความเห็นของนักกฎหมาย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ระเบียบ ข้อบังคับ คำพิพากษาศาลฎีกาหรือหนังสือเวียนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ หลักเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับหมายจับและปัญหาที่ผู้วิจัยทราบจากขั้นตอนการออกหมายจับในปัจจุบันที่ไม่ผ่านการตรวจสอบจากพนักงานอัยการซึ่งส่งผลต่อการเพิกถอนหมายจับ รวมถึงหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบหมายจับภายในองค์กรและกระบวนการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกในกรณีที่ออกหมายจับผู้ต้องหาที่ไม่มีพฤติการณ์หลบหนี และการมีบทบาทของพนักงานในการตรวจสอบการทำงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายของราชอาณาจักรไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อให้เจ้าพนักงานในคดีอาญาเกิดความเข้าใจในหลักกฎหมายและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยสังเคราะห์ เรียบเรียง นำเสนอผลงานเชิงพรรณานานาความให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ตามลำดับและนำเสนอสรุปผลวิจัย องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. หลักเกณฑ์ในการออกหมายจับของศาลและขอบเขตของกระบวนการออกหมายจับตามกฎหมายของราชอาณาจักรไทยและกฎหมายต่างประเทศ พบว่าหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เป็นเรื่องของผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือบุคคลที่ใกล้ชิดของผู้เสียหายกระทำการดำเนินคดีเอง เป็นในรูปของการแก้แค้นเป็นการส่วนตัวหรือทำสงครามระหว่างกลุ่มชนที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐทำหน้าที่เป็นคนกลางตัดสินความถูกต้องรวมถึงการบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบเรียกร้องของผู้เสียหาย ด้วยเหตุนี้ หลักการดำเนินคดีจึงคำนึงเฉพาะส่วนได้เสียของบุคคลเป็นหลัก ไม่มีส่วนได้เสียของสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง (อุดม รัฐอมฤต, 2535)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ กระบวนการก่อนฟ้องและกระบวนการหลังฟ้อง ขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องนั้นซึ่งเป็นเรื่องของเจ้าพนักงาน ได้แก่ พนักงานปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในขั้นตอนก่อนฟ้องนี้ มีการดำเนินการเป็นขั้นตอน คือ การจับกุม การควบคุมหรือขัง การสอบสวนการฟ้อง และการปล่อยชั่วคราว ขั้นตอนหลังเป็นเรื่องของศาล มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนคือ ภายหลังจากฟ้องคดีแล้ว การใช้ดุลพินิจสั่งคดี การพิจารณาพิพากษาคดี การใช้มาตรการบังคับที่ร้ายแรงที่สุดซึ่งกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ คือ การจับ โดยหลักการจับบุคคลได้ในกรณีใดนั้น การจับต้องมีหมายจับและยึดเป็นหลักไว้เสมอ ส่วนการจับโดยไม่มีหมายจับนั้นเป็นข้อยกเว้น และในการออกหมายจับจะต้องพิจารณาว่ามีหลักฐานตามสมควรน่าจะเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดหรือมีเหตุแห่งการจับหรือไม่ มีความจำเป็นในการออกหมายจับหรือไม่ ดังนั้น จึงควรทำการศึกษาถึงแนวคิดและหลักเกณฑ์ของประเทศต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และปรับใช้กฎหมายดังกล่าวของราชอาณาจักรไทย (ไพศาล วัฒนธรรม, 2549)

2. การวิเคราะห์ถึงบทบาทการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหน้าที่ของศาลในฐานะเป็นองค์กรตรวจสอบการถ่วงดุลในการออกหมายจับเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด พบว่า เหตุออกหมายจับหรือหมายขังที่เป็นเหตุหลักและเหตุรอง เหตุออกหมายจับหรือเหตุออกหมายขังนั้น มีทั้ง เหตุที่เป็นเหตุหลักและเหตุที่เป็นเหตุรอง

เหตุที่เป็นเหตุหลัก คือ เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่ออันตรายประการอื่น ส่วน เหตุที่เป็นเหตุรอง คือ เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด เมื่อกรณีใดมี เหตุที่เป็นเหตุหลัก แล้ว การเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐย่อมมีความจำเป็นเสมอ และส่งผลต่อไปว่า การปล่อยชั่วคราวย่อมกระทำไม่ได้เพราะจะทำให้การดำเนินคดีไม่อาจเป็นไปโดยเรียบร้อย และขัดขวางต่อการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีส่วนกรณีใดมี เหตุที่เป็นเหตุรอง หรือเป็นกรณีเกี่ยวกับความร้ายแรงของความผิดกรณีนั้นย่อมไม่แน่ว่า การดำเนินคดีจะไม่อาจเป็นไปได้อย่างเรียบร้อยและจะขัดขวางต่อการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี เหตุความร้ายแรงของความผิดจึงเป็น เหตุที่เป็น

เหตุรอง และส่งผลต่อไปเกี่ยวกับการพิจารณาปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ ในกรณีของเหตุรองนั้น อาจมีการปล่อยชั่วคราวได้ตามสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะตามกฎหมาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ และเนื้อหาของคำกล่าวที่ว่า การปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นอันสืบเนื่องมาจาก หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (Indubio proreo)

ดังนั้นการมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญานั้น จึงต้องหมายความว่า มีหลักฐานที่มีความเป็นภาวะวิสัย มิใช่ความสงสัยลอย ๆ ฉะนั้น ลำพังคำขัดทอดของผู้ต้องหาเป็นอย่างเดียวยังไม่มีความเป็นภาวะวิสัยเพียงพอที่จะเป็นเงื่อนไขประการแรกที่จะออกหมายจับได้

3. แนวทางความเป็นไปได้ในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนในการออกหมายจับและการเพิกถอนหมายจับที่ใช้ในการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมสำหรับวิธีสังเกตจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนให้สอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบันยิ่งขึ้น พบว่า การดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนคดีอาญาในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญาร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยอัยการมีอำนาจสั่งการตำรวจ และมีอำนาจควบคุมคดีอาญา หรือเริ่มคดีเองได้ แต่ในทางปฏิบัติ อัยการจะไม่ทำการสอบสวนคดีเองทุกเรื่อง โดยอัยการจะเข้าดำเนินการสอบสวนคดีก็ต่อเมื่อคดีดังกล่าวมีความสำคัญ หรือยุ่งยากซับซ้อน และสำหรับการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อส่งมอบให้พนักงานอัยการใช้พิจารณาอย่างเพียงพอที่จะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่ เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดก็จะนำคดีขึ้นสู่ศาล แต่หากพนักงานอัยการเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความผิด หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา พนักงานอัยการอาจไม่เริ่มคดีโดยส่งยุติคดีได้

สำหรับการดำเนินคดีอาญาในราชอาณาจักรไทย ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์ สืบสวน สอบสวน จนถึงขั้นตอนสรุปสำนวน ทำความเห็นเสนออัยการพิจารณาสั่งคดี อันเป็นการแยกอำนาจสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกัน ฉะนั้นฐานะของอัยการไทยจึงเป็นเพียงผู้ไต่ตรองคดีที่พนักงานสอบสวนเสนอมาเท่านั้น ไม่สามารถสอบสวนคดีได้เอง เหมือนอัยการในต่างประเทศแต่อย่างใด เป็นเหตุให้อัยการนำสำนวนคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลโดยปราศจากความรับผิดชอบ เนื่องจากอัยการทำตามสำนวนเท่านั้น ทั้งที่ในทางทฤษฎี อัยการไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ และโดยเหตุที่มีการแบ่งแยกการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนสั่งฟ้องคดีดังกล่าว อัยการจึงเข้ามามีบทบาทในสำนวนคดีต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้เสนอสำนวนให้อัยการแล้ว ซึ่งเป็นการล่าช้าเกินไปที่จะคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความในคดี โดยเฉพาะผู้ต้องหาซึ่งไม่อาจได้รับความยุติธรรมอย่างเต็มที่ได้อีก เนื่องจากพยานหลักฐานที่สำคัญในคดีอาจถูกบิดเบือน หรือเสียหาย อันเนื่องมาจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่มีระบบการตรวจสอบ อีกทั้งเป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชา รวมทั้งอาจ

ถูกแทรกแซงจากอิทธิพลทางการเมือง เป็นเหตุให้พยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ในชั้นพิจารณาของศาล ส่งผลสำคัญต่อประสิทธิภาพในการลงโทษผู้กระทำความผิดและศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักเกณฑ์ในการออกหมายจับของศาลและขอบเขตของกระบวนการออกหมายจับตามกฎหมายของราชอาณาจักรไทยและกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา คือ บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ และการพิจารณาคดีอาญาบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น มีสิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอในการสู้คดี สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักจูงอย่างไม่เป็นธรรม สิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกฎหมาย

2. บทบาทการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหน้าที่ของศาลในฐานะเป็นองค์กรตรวจสอบการถ่วงดุลในการออกหมายจับเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยได้อภิปรายเพิ่มเติมซึ่งในทางปฏิบัติองค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ของรัฐ ไม่มีการแยกแยะความเป็นเหตุหลักและเหตุรองดังที่กล่าวมาแล้ว คือ องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จะพิจารณาเหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด ซึ่งเป็นเหตุที่เป็นเหตุรอง ในลักษณะเดียวกันกับเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่ออันตรายประการอื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ไม่ได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั่นเอง ดังนั้น ความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจึงไม่เกิดขึ้น แต่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมของรัฐกลับไปพิจารณากันที่หลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งแท้จริงแล้ว ในเรื่องหลักประกันกฎหมายไม่ได้เรียกร้องแต่อย่างใด คือ รัฐไม่ได้มุ่งหวังหาเงิน หรือหาประโยชน์จากการปล่อยชั่วคราว แต่ต้องการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเหตุอันควรเชื่อได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถือเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญตามหลักนิติรัฐ ในการตรวจสอบว่าเจ้าพนักงานได้กระทำลงไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่เดิมนิติวิธีของราชอาณาจักรไทยกลับถือว่าเป็นดุลพินิจของผู้มีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจอย่างไรก็ได้ ซึ่งต่างจากระบบกฎหมายอื่น ๆ ที่จะมีการอธิบายลักษณะของเหตุดังกล่าวไว้ ไม่ปล่อยให้ไปตามอำเภอใจ

3. แนวทางความเป็นไปได้ในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนในการออกหมายจับและการเพิกถอนหมายจับที่ใช้ในการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมสำหรับวิธีสังเกตจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนให้สอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบันยังขึ้นการแยกอำนาจสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียว ส่วนอัยการทำหน้าที่กลั่นกรองสำนวนสอบสวนของพนักงานสอบสวน ทำให้อัยการไม่ทราบรายละเอียดแห่งคดีว่าคดีมีมูลน่าเชื่อถือเพียงใด โดยเฉพาะคดีที่มีความซับซ้อน กรณีสำหรับราชอาณาจักรไทยก็พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดจากการสอบสวน โดยพยายามจะให้อัยการเข้าร่วมรับผิดชอบในการสอบสวน โดยเริ่มให้อัยการเข้าร่วมในการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี และต่อมาก็พัฒนาให้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้อัยการเข้าร่วมสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก การให้อัยการเข้ามาร่วมสอบสวนดังกล่าว ถือว่าเป็นการเริ่มต้นปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกับนานาประเทศ แต่ในคดีอาญาอื่น ๆ พนักงานสอบสวนยังคงสอบสวนแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับคดีดังกล่าวแล้วสมควรให้อัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีชั้นสอบสวน ดังนี้ 1) การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน จะต้องรวบรวมทั้งพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายและที่เป็นผลดีแก่จำเลยด้วย และหากอัยการเห็นว่า จำเลยไม่มีความผิดก็ให้อัยการมีอำนาจแถลงศาล เพื่อขอให้ปล่อยจำเลยได้ 2) การสอบสวน เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้มาตรการบังคับ ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนจะขอออกหมายจับ และหมายค้นต่อศาล สมควรให้อำนาจอัยการพิจารณาคำขอของพนักงานสอบสวนก่อนเสนอศาล

ผลของการให้องค์กรตุลาการ คือ ศาล ทำหน้าที่ในการออกหมายจับ หรือตรวจสอบการจับนั้น มีข้อที่น่าพิจารณา ดังนี้

ก. ในแง่ของแนวความคิด การที่ให้ศาลเป็นผู้ออกหมายจับ เป็นหลักการที่ถูกต้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจออกเป็นสามส่วน คือ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ เป็นความถูกต้องชอบธรรมและเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะศาลเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง การให้ฝ่ายตุลาการเป็นผู้จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนน่าจะเป็นหนทางที่ปลอดภัยที่สุดฝ่ายบริหารจะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เฉพาะกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น จึงถูกต้องตรงกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

ข. ในแง่ของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล กล่าวได้ว่า การให้ศาลทำหน้าที่ออกหมายจับ หรือตรวจสอบการจับ ทำให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นไปอย่างแท้จริง เพราะศาลเป็นองค์กรกลาง เป็นองค์กรอิสระ

ค. ในแง่ความต่อเนื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการให้ศาลเป็นผู้ออกหมายจับมีผลต่อการดำเนินการที่ต่อเนื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้องค์กรดำเนินการแต่ละองค์กรสัมพันธ์กัน และเป็นไปอย่างใกล้ชิด เกิดความต่อเนื่องในกระบวนการกล่าวคือ การขอออกหมายจับในสหรัฐอเมริกา เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องประมวลรายละเอียด

เรื่องราวทำเป็นคำขอผ่านทางพนักงานอัยการ ซึ่งอัยการจะทำหน้าที่ตรวจสอบขั้นต้นถึงรายละเอียด ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งหากพิจารณาเห็นควร ก็จะมีการยื่นขอต่อศาลให้อนุญาต หรือออกหมายจับ และทำการจับกุมต่อไป

องค์ความรู้

จากการศึกษาเรื่องดังกล่าวในเบื้องต้นจะพบว่า ในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศในกลุ่มที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) หรือประเทศในกลุ่มที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ล้วนแต่มีมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และต่างก็พยายามที่จะสร้างหลักเกณฑ์ในการใช้อำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวจะกระทำโดยผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือราษฎร เนื่องจากการใช้อำนาจรัฐ เป็นการใช้อำนาจที่สมประสงค์ของทุกฝ่าย ในเรื่องการออกหมายจับ เป็นการกระทำที่ต้องคำนึงถึงวิธีการปฏิบัติที่ชอบด้วยขั้นตอนตามกฎหมาย ในเรื่องการขออนุญาตออกหมายจับ โดยในสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ใช้องค์กรฝ่ายบริหารเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยให้พนักงานอัยการเข้ามาตรวจสอบการออกหมายจับก่อนศาล เมื่อจับตัวผู้ต้องหาได้แล้วจึงต้องนำผู้ต้องหาส่งศาล เพื่อสอบถามข้อเท็จจริงโดยศาลตามกำหนดเวลา เพราะการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการขอออกหมายจับนั้น อัยการจะเข้ามามีบทบาทอยู่ด้วย เนื่องจากการดำเนินคดีในสหรัฐอเมริกา เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องดำเนินการผ่านทางพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการนั้นจะมีบทบาทในการตรวจสอบหรือใช้ดุลพินิจขั้นต้น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหตุผลสมควรของการจับ

ดังนั้น การสอบสวนคดีอาญา ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความยุติธรรม หากกระบวนการสอบสวนมีข้อผิดพลาด จะมีผลกระทบต่อกระบวนการอื่น ๆ ที่จะตามมานั้นผิดพลาดไปด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาจึงมีความสำคัญอย่างมาก และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจโดยศาลในการอนุญาตออกหมายอาญา เพราะการจับและการขังนั้นจะสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดี ความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ก็คือ จุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดี ซึ่งมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย
2. เพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย และ
3. เพื่อประกันการบังคับโทษ

แม้ว่า จุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดี จะมี 3 ประการ แต่จุดมุ่งหมายหลักของกระบวนการยุติธรรม ก็คือ เพื่อให้การสอบสวนและการดำเนินคดีเป็นไปได้อย่างเรียบร้อย และเพื่อเป็นหลักประกันการมีตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อการบังคับโทษ เป็นเพียงจุดมุ่งหมายรอง เพราะกรณีอาจไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลยก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เหตุแห่งการออกหมายจับตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ จึงเห็นควรปรับปรุง แก้ไข และกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติในการออกหมายจับ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังนี้

1. เกี่ยวกับการจับตัวบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ในกรณีการจับโดยมีหมายจับนั้น กฎหมายควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ต้องขอหมายจับ โดยผ่านการตรวจสอบหรือกลั่นกรองจากอัยการชั้นหนึ่งเสียก่อน เพื่อให้การจับตัวบุคคลซึ่งเป็นมาตรการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพเป็นอย่างมากของประชาชนนั้น ได้รับการตรวจสอบหรือกลั่นกรองจากองค์กรอีกองค์กรหนึ่งเสียก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการคานอำนาจ (Check and balance)

2. ควรให้อัยการใช้อำนาจตรวจสอบการปฏิบัติงานของตำรวจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น ในส่วนที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกจับตัวควบคุม หรือขัง ทั้งนี้ เพื่อให้รู้สาเหตุของการจับ ควบคุม หรือขังดังกล่าวว่า เขาถูกจับโดยสาเหตุใด ได้รับการแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับมากน้อยเพียงไรหรือไม่ ถ้าเห็นว่าการจับ ควบคุม หรือขัง ไม่ถูกต้อง หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ อัยการมีสิทธิร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลออกคำสั่งปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวโดยทันที ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตัดหรือหลีกเลี่ยงการได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ชอบด้วยกฎหมายตามหลัก Exclusionary Rule

เอกสารอ้างอิง

- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548. (2548, 16 มีนาคม 2548). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 122 ตอน 23 ก. หน้า 26.
- คณิต ณ นคร. (2551). *ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่พิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547. *ราชกิจจานุเบกษา*. (2547, 19 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 121 ตอนที่ 8 ก. หน้า 46.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. (2547, 23 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 79 ก. หน้า 1.
- ไพศาล วัฒนธรรม. (2549). *การคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการออกหมายจับ* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- รัชนิกร บุญพิทักษ์. (2547). *ศึกษากรณีการตรวจสอบกระบวนการก่อนการออกหมายจับกับการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานหรือพยานหลักฐานในการออกหมายจับของศาล* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1.
- อุดม รัฐอมฤต. (2555). การฟ้องคดีอาญา. *วารสารนิติศาสตร์*, 22(2), 59-67.